

ASAP – Against School Aggression Partnership

МОДЕЛ ПРОГРАМА

**Комплексна училищна програма за ефективна превенция и
противодействие на агресията и тормоза в училище**

**Интегриран подход, включващ добри практики и разработване
на политики**

С подкрепата на Програма Еразмус + на Европейския съюз

ASAP – Against School Aggression Partnership

Съдържание

ГЛАВА I – ВЪВЕДЕНИЕ	1
ГЛАВА II – МЕТОДОЛОГИЯ И КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА	4
ГЛАВА III – АНАЛИЗ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ	10
1. ПЪРВИЧНО ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ	10
2. ВТОРИЧНО ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ	13
ГЛАВА IV- СТРУКТУРА НА МОДЕЛ ПРОГРАМАТА	16
ПРОЦЕСЪТ	17
ОБЛАСТИ И НИВА НА ИНТЕРВЕНЦИЯ	18
ИНСТРУМЕНТИ	21
ГЛАВА V – СПИСЪК НА ИЗТОЧНИЦИТЕ	22
ПРИЛОЖЕНИЕ I – РАЗЛИКИ МЕЖДУ ВИДОВЕТЕ ПОВЕДЕНИЕ	32
ПРИЛОЖЕНИЕ II – ВЪПРОСНИК ЗА САМООЦЕНКА	33

ASAP – Against School Aggression Partnership

Глава I – Въведение

ПРЕГЛЕД НА КОНТЕКСТА

Темата за насилието и агресията в училищна среда е често обсъждана през последните години и се превърна в сериозен проблем, пред който са изправени много училища по света. Агресията и тормозът се срещат на всички нива в училищното образование, от начален до горен курс на обучение, като през годините те се превърнаха в повсеместен проблем. През 2009/2010 г. проучване, проведено от Регионалния европейски офис на Световната здравна организация, показва, че 13% от 11-годишните и 12% от 13-годишните съобщават, че са били тормозени в училище поне два пъти през предходните два месеца.

Училищната агресия и тормозът причиняват сериозни вредни последици върху физическото, психическото и социалното развитие на младите хора, което поставя много деца в риск от извършване на противообществени прояви, като впоследствие те могат да стигнат и до правораздавателната система. Агресивното поведение и тормозът съпътстват ежедневието на голям процент ученици, което оставя трайни последици за бъдещото им развитие и социалния им живот.

Неотдавнашните проучвания на Съвета на Европа¹ показват, че тормозът в детството и юношеството може да причини дори по-тежки дългосрочни последици върху психичното здраве на младите хора, отколкото тези, причинени от преживяно насилие в детството. Предотвратяването на тормоза е един от стратегическите приоритети, които изискват децата да бъдат запознати с вредните последици от тормоза и въздействието на това поведение върху другите. Цялостният училищен подход, насърчаван от Съвета на Европа, се съсредоточава върху образованието за правата на човека и гражданското образование, върху участието на децата и създаването на приятелска, сигурна и демократична училищна среда. В него се включват и програми за превенция и справяне с тормоза и насилието в училище, както и подходи за намаляване на агресията сред децата. Изследването показва, че цялостните училищни инициативи, включващи училищната общност, са по-ефективни за намаляване на тормоза, отколкото програмите, които включват само обучение по един компонент и се провеждат единствено в класната стая. Цялостният училищен подход е основан на разбирането, че всички аспекти на училищната общност могат да окажат влияние върху здравето и благосъстоянието на учениците, както и, че ученето и правилното развитие на децата са неразривно свързани. Този подход предлага действия, обхващащи едновременно подобряване на обучението, поведението и благосъстоянието на учениците, както и на условията, които подкрепят тяхното развитие.

¹“Tackling Today’s Challenges Together: Bullying” *COE.INT: Factsheets on education* <
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680650fc6> >

ASAP – Against School Aggression Partnership

С цел да се търсят нови подходи за борба с агресията и тормоза и да се подкрепят децата да се справят с емоциите и конфликтите в училище, три неправителствени организации от Унгария, България и Малта обединиха усилията си и през 2015 г. и стартираха пилотен проект, чрез който да подпомогнат училищните общности да изградят култура на ненасилие и да разполагат с методи и техники за работа за предотвратяване на тормоза и агресията сред учениците. Справянето с проблема изисква не само идентифициране на причините за неговото възникване, но и разработването на всеобхватен модел, ангажиращ всички участници в процеса. Предложената програма е насочена към включването на всички заинтересовани страни в превантивните интервенции.

ПАРТНЬОРСТВО

Изготвянето на Модел програмата е втората фаза на проекта „Заедно срещу училищната агресия“ /*Against School Aggression Partnership – ASAP*/, чиято цел е да допринесе за намаляване на тормоза в училищата, като същевременно развие сътрудничеството между различните институции, които са ангажирани с образователната система. Проектът е ръководен от Фондация „Партньори – Унгария“ в сътрудничество със SOS Малта, Фондация „Партньори – България“ и Център за професионално обучение и консултиране в град Солнок, Унгария. Проектът е финансиран от програма *Еразъм+* на Европейската комисия. В България дейностите по проекта се осъществяват съвместно със 130 СУ "Стефан Караджа". В Малта проектът се изпълнява съвместно с дирекция "Образование" и „Службата за борба с насилието и тормоза в училище“, програмата се осъществява в четири средни училища: средно училище "Св. Маргарет", колеж "Мария Реджина", колеж за момичета „Томас Мур“ и колеж "Св. Клеър". В Унгария дейностите се реализират в три училища, които са в системата на Центъра за професионално обучение и консултиране в Солнок, Унгария.

Разработването на настоящата програма се основава на задълбочен преглед на обхвата на проблема във всяка страна, както и на подробно описание на вече съществуващите добри практики. Преглед и анализ на ситуацията по отношение на училищния тормоз във всяка от страните могат да бъдат намерени в националните доклади на Унгария, България и Малта, които станаха основа на предложената програма, предоставяща комплексни отговори на проблемите на училищната агресия и тормоз, като същевременно отчита контекста, средата и нуждите, идентифицирани във всяка държава.

ХАРАКТЕРИСТИКИ

Предложената програма е разработена под формата на цялостен училищен подход, който предлага достъпен набор от методи и инструменти, подходящи за всички заинтересовани страни: ученици, родители, педагогически, непедagogически персонал и цялата общност. В програмата е представен и процесът на нейното прилагане, който лесно може да бъде адаптиран според различните нужди. Една от основните цели е да се сведе до минимум разминаването между теория и практика, разминаването между училищните политики и ценностите, между политиките и реалните действия. Програмата насърчава обсъждането на промяна на климата в класните стаи и предприемането на стъпки за неговото

ASAP – Against School Aggression Partnership

подобряване. Също така насърчава и интегрирането на нови училищни практики в официалната училищна политика.

Програмата отразява разбиране на партньорите по проекта, че такъв модел трябва:

- да се основава на цялостен училищен подход: да се подкрепят усилията и предприетите мерки на всяко ниво в рамките на училището: от отделния ученик в класната стая до учителите, непедagogическия персонал, администрацията и родителите;
- дейностите да се насочват към цялата училищна среда, а не само към специфичните взаимодействия между връстниците: тази програма цели да промени училището като създаде пространство, фокусирано върху положителна комуникация, чувство за общност и приемане;
- да се включват елементи за превенция и намеса, като се работи не само за повишаване на информираността относно явлението, но и се дават указания за това как трябва да се работи с проблемните поведения, когато такива се появят;
- да се установи ефективно партньорство между учителите и родителите;
- да се подобри организационното развитие на училището, за да се поддържат промените чрез механизми за наблюдение;
- да се използват инструменти за измерване на разпространението на проблема.

Ползите от програмата могат да бъдат обобщени, както следва:

- Предоставяне на надеждни резултати за изготвяне на политики;
- Промяна в училищния климат;
- Повишаване на информираността и по-добре обучени учители;
- Възможности за разпространение на добри практики;
- Засилване на позицията на училището чрез мобилизиране на външни ресурси;
- Подпомагане на педагогическия и непедagogическия персонал на училищата да подобрят разбирането си, както за причините за възникване на проблема, така и за неговите последици;
- Оценяване на училищната среда и училищните ресурси за справяне с тормоза. В програмата са дадени методи за идентифициране колко често се извършва тормозът, къде се случва, как се намесват учениците и възрастните и дали дейностите по превенция са ефективни;
- Идентифициране на добри практики за предотвратяване на тормоза и за ефективна намеса в случай на тормоз;
- Подобряване на училищната политика за намаляване на инцидентите, свързани с тормоз;
- Изграждане на безопасна и приятелска среда в училище.

ASAP – Against School Aggression Partnership

Глава II – Методология и концептуална рамка

МЕТОДОЛОГИЯ

Моделът на програма е разработен като методология, която включва съществуващи методи, техники и интервенции за работа, като ги допълва с идентифицираните добри практики от Унгария, България и Малта, както и с такива от други европейски държави. Събраните инструменти ще подпомогнат работата на специалистите, както за предотвратяване на конфликти и свеждане до минимум на агресията и тормоза, така и за намаляване на други рискови форми на поведение, които могат да доведат до правонарушения или отпадане от образование и заетост. Освен това, събраните материали могат да бъдат използвани като допълнителен инструментариум за работа при случаи на тормоз и агресия не само от персонала на училището, но и от учениците, родителите и другите специалисти, работещи в училищна среда.

Програмата съдържа инструменти за работа в следните области:

- **Повишаване на информираността** - промяна на нагласите към проблемното поведение;
- **Социално и емоционално учене (CEU)** - разбиране и управление на емоциите, развиване на емпатия, създаване и поддържане на здрави взаимоотношения и др.;
- **Индивидуално управление на случаи** - координиране на услугите и действия за разрешаване на възникнали случаи на тормоз и агресия;
- **Организационно развитие** - структурни промени на училищно ниво;
- **Мониторинг и оценка** - осигуряване на качествени и ефективни резултати.

Всяка от тези области може да бъде използвана и разпространявана под различни форми и чрез различни канали, например, под формата на информационни пакети, материали за семинари и обучения, техники за стратегическо планиране, материали за провеждане на кампании и реализиране на училищни проекти.

Тъй като не съществуват универсални дефиниции за понятията агресия, конфликт или тормоз, екипът на проекта използва понятия, които са общоприети от изследователите и работещите в областта. Тези понятия стоят в основата на програмата и предлагат по-добро разбиране на явленията и по-лесното разпознаване на проблемните поведения.

Агресивно поведение

всяко поведение, което има за цел да нарани друг човек

Агресивното поведение се идентифицира с негативни действия, като например, когато някой умишлено причинява или се опитва да причини нараняване или неудобство и дискомфорт на друг човек. Съгласно общоприетото определение за агресивно поведение: *"агресия е всяко поведение, което се извършва с намерение да навреди на друго лице, което от своя страна иска да избегне тази вреда"*. В статията "Социална психология на

ASAP – Against School Aggression Partnership

агресията" на Уейн А. Уорбъртън и Крейг А. Андерсън², е цитирано определението на Андерсън и Бушман от 2002 г. и на Бушман и Хюсман от 2010 г. Според това определение, агресията е умишлено поведение, което цели да навреди на друг човек. Поради факта, че в тази интеракция има повече от един човек, това се превръща в социално поведение³.

Видове агресивно поведение:

1. Физическа агресия - удряне, хапане, ритане, пробождане и др.;
2. Вербална агресия - крещене, псуване, използване на обидни думи, прякори;
3. Агресия, отнасяща се до връзките с други хора - когато поведението е насочено към репутацията или взаимоотношенията с други значими или близки хора;
4. Директна агресия - когато потърпевшият човек присъства физически на акта на агресия;
5. Непряка агресия - когато потърпевшият човек не присъства физически на акта на агресия;
6. Активна агресия - когато агресорът реагира по начин, който цели нараняване на другата страна;
7. Пасивна агресия - когато агресорът реагира по пасивно-агресивен начин, например, умишлено не предава важно послание на човека или не му предоставя нужната информация.
8. Заменена агресия - когато второстепенната цел се превръща в основна цел за агресивно поведение⁴.

Според "Световния доклад за влиянието на насилието върху здравето", публикуван през 2002 г. от Световната здравна организация, насилието се определя като "умишлено използване на физическа сила, принуда или заплахи срещу себе си, срещу друго лице, група или общност от хора, при което съществува голяма вероятност актът да доведе до нараняване, смърт, психологическа вреда, разстройство в развитието или потискане".

Насилствено поведение

Умишлено използване на принуда или сила срещу някого с цел да бъде наранен физически или психически.

² Wayne A Warburton and Craig A Anderson, 'Social Psychology of Aggression', *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Volume 1, p. 373, <http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.24002-6>

³ Brad J. Bushman and L. Rowell Huesmann, 'Aggression', *Handbook of Social Psychology*, 2010, DOI: 10.1002/9780470561119.socpsy002023

⁴ Johnie J. Allen and Craig A. Anderson, 'Aggression And Violence: Definitions And Distinctions', p11, <https://public.psych.iastate.edu/caa/abstracts/2015-2019/16AA.pdf>.

ASAP – Against School Aggression Partnership

Насилието също може да се разглежда като пряка физическа агресия, тъй като представлява грубо поведение, целящо да причини вреда на друго лице, като тук разликата е, че причинената вреда е сериозна и може да доведе до тежки наранявания и дори смърт. Изследователи като Уейн А. Уорбъртън и Крейг А. Андерсън обаче подчертават факта, че двата термина не могат да се използват взаимозаменяемо, тъй като нито един вид агресия не е насилие⁵.

Тормоз

Негативни действия, извършени срещу един или повече ученици, които, като жертви, са изложени на тормоз многократно и в продължение на определен период от време; има неравновесие на силите между страните, участващите в инцидента.

Най-широко възприетото определение за тормоз е това, предложено от Дан Олвеус (Dan Olweus), който е и създател на първата програма за превенция на тормоза в Норвегия. Предложеното определение включва три характеристики, които различават поведението, свързано с тормоз от другите видове проблемно поведение, а именно: *"приема се, че даден ученик е подложен на тормоз или е жертва на тормоз тогава, когато (1)*

многократно и в течение на определен период от време е изложен на: (2)⁶ негативни действия от страна на един или повече други ученици (3).⁷ има неравновесие на силите между страните, участващи в инцидента".

Негативните действия, като например, умишленото причиняване или опит за причиняване на нараняване или дискомфорт на друг човек, попадат в определението за агресивно поведение. По този начин тормозът може да се разглежда като агресивно поведение, но за разлика от него, при тормоза има повтораемост на поведението в течение на времето, както и задължително наличие на неравновесие на силите между участващите страни.

В своя преглед на международните изследвания върху явлението „тормоз“, Есо Еламе (Esoh Elamé), идентифицира една от причините, поради които много изследователи не са напълно съгласни с едно единствено определение за тормоз. Тази причина е съзнателното намерение да се причини вреда на друг, защото в някои случаи на тормоз е много трудно това намерение да се измери или идентифицира, особено когато извършителят на действието е човек, който има социални, емоционални или поведенчески затруднения, (например, дислексия, непохватност, заекване, др.), поради които е трудно да се идентифицира умишлеността на намерението при поведението „на дете, което е свикнало

⁵ Warburton and Anderson, Social Psychology of Aggression, p. 373.

⁶ Dan Olweus, 'Bullying at School What We Know and What We Can Do', (Oxford:Blackwell Publishing Ltd, 1993), p 9.

⁷ The National Commission for the Promotion of Equality, 'Research Study on Violence, Harassment and Bullying in Schools A qualitative perspective', 2016, p. 11. <http://victimsupport.org.mt/wp-content/uploads/2016/04/Report-Violence-Schools.pdf>

ASAP – Against School Aggression Partnership

разграничаването на термините. Конфликтът се определя като инцидент, в който две страни се противопоставят една на друга и разрешаването му предполага изглаждане на противоречията.¹⁴ Възможно е в някои случаи агресивното поведение да бъде резултат или реакция на възникнал конфликт между учениците, като така агресията и насилието се превръщат в инструменти за разрешаване на конфликта. В опит да идентифицират връзката и възможното припокриване между агресия и конфликт, както беше и в случая с агресията и тормоза, Джоузеф П. Форгас, Ари У. Круглянски и Киплинг Д. Уилямс стигат до извода, че конфликтът може да доведе до агресивно и насилствено поведение, но не е задължително агресията да се изостри или усилва от конфликта.

Конфликтните ситуации са не само негативни, те могат да бъдат конструктивни и нормални, стига да бъдат решени адекватно. В идеалния случай конфликтът трябва да бъде навременно разрешен, преди да доведе до някаква агресивна или насилствена проява. Навременното разрешаване на конфликти се постига посредством усвояване на умения за ефективна комуникация, самоутвърждаване и умения за разрешаване на конфликти. Затова някои изследователи твърдят, че причината, поради която децата прибягват до насилие и агресия, е липсата на изградени умения за разрешаване на конфликти и справяне с противоречията.¹⁵

Тези поведения могат да се проявяват едновременно. Затова в някои случаи сходствата и припокриването правят трудно да се идентифицира точно проблемът, който трябва да бъде разрешен. Характеристиката, която отличава насилието от тормоза, е, че тормозът се случва в рамките на социалните взаимоотношения, той е с повтарящ се характер, нанася вреди и произтича от неравновесие на силите между страните. Насилието може да е част от тормоза, но също така може да бъде и еднократен акт, възникнал между непознати лица. За по-добро разграничаване на поведенията, моля, вижте *Приложение I*.

Социално - емоционални и поведенчески затруднения, проблемно и предизвикателно поведение

Когато говорим за описаните по-горе проблемни поведения, особено в училищна среда, е важно да обърнем внимание и на други на понятия, които са свързани с разглежданата тема и представляват предизвикателство за учениците, учителите и училищната общност.

Агресията, тормозът и конфликтите понякога могат да представляват щит, под който се крият различни психо-социални и поведенчески проблеми, или обратно, това може да бъде резултат от социално-емоционални и поведенчески затруднения, които се отнасят до

¹⁴ Laurence Owensn , Anthony Daly, and Phillip Slee, 'Sex and Age Differences in Victimization and Conflict Resolution Among Adolescents in a South Australian School', *Aggressive Behaviour*, Volume 31, (2005) , p1.

¹⁵ Jesse A. Brinson, Jeffrey A. Kottler, and Teresa A. Fisher , 'Cross-Cultural Conflict Resolution in the Schools: Some Practical Intervention Strategies for Counselors', p. 295.

ASAP – Against School Aggression Partnership

„онези ученици, които имат обезпокоително или неприемливо поведение, което пречи на собственото им и това на другите социално функциониране и академични постижения“.¹⁶

Доказателствата показват, че социално-емоционалните и поведенчески затруднения включват поведение и нагласи, които могат да се проявяват като:

- висока степен на импулсивност
- трудности при регулацията на физическото движение
- вербална и /или физическа агресия към други хора
- непрекъснато чувство на страх
- ниска самооценка и чувство за безнадеждност
- поведение на агресор или на жертва на тормоз
- нарушаване на дисциплината по време на час
- бягства от училище
- неуспехи или отказ за изпълнение на поставени учебни задачи
- насилствено и разрушително поведение¹⁷

Подобни действия в училищната среда, в зависимост от тяхната продължителност и сериозност, се превръщат в разрушително или предизвикателно поведение. Те могат да нарушат образователния процес в класната стая или в цялото училище, да обезкуражат учениците да продължат образованието си (преждевременно да напуснат училище), понякога да се превърнат в престъпления, извършени от ученици срещу техни съученици и дори да доведат до самонараняване или опит за самоубийство.

Предизвикателственото поведение се дефинира в литературата чрез общоприетото определение на Емерсън като „културно необичайно поведение с такава интензивност, честота и продължителност, че физическата безопасност на лицето или на други лица е вероятно да бъде поставена в сериозна опасност; или поведение, което има вероятност да ограничи сериозно използването или да доведе до отказ на достъп на лицето до ежедневни обществени съоръжения“.¹⁸ Това поведение идва като реакция на предизвикателни ситуации и се използва като краткосрочен механизъм за справяне с неочаквани такива.

Деструктивното поведение се наблюдава в ситуации, при които учениците умишлено не са ангажирани с възложена от учителя задача или когато това поведение пречи на дейностите на останалите съученици.¹⁹

В международната литература предизвикателното или разрушителното поведение е описано като характеристика на учениците, които са диагностицирани със **социално-**

¹⁶Paul Cooper, Carmel Cefai, 'Understanding and Supporting Students with Social, Emotional and Behavioural Difficulties, A Practical Guide for Staff in Schools', EuroCentre for Educational Resilience, University of Malta, 2013, p.8.

¹⁷ Paul Cooper, Carmel Cefai, 'Understanding and Supporting Students with Social, Emotional and Behavioural Difficulties, A Practical Guide for Staff in Schools', EuroCentre for Educational Resilience, University of Malta, 2013, p.9.

¹⁸ Eric Emerson, Stewart L. Einfeld, 'Challenging Behaviour' p.4

¹⁹ (Niemann, Ball & Caldwell, 1989).

ASAP – Against School Aggression Partnership

емоционални и поведенчески затруднения, като подобно поведение се среща и при ученици, които нямат такова определение, но поведението им се възприема като предизвикателно или разрушително от училищния персонал.²⁰

РАБОТА С ПРОГРАМАТА

Този модел на програма предоставя насоки за обучение, учебни планове, инструменти, методи и препоръчителни процедури за реализиране, всяка от които съответства на конкретна област на работа по проблема и може да бъде включена или като част от официалната учебна програма, или самостоятелно като част от извънкласните дейности. Обученията и интервенциите, насочени към училищния персонал, включително учителите, са планирани в зависимост от тяхната заетост, а интервенциите, които засягат учениците, в най-добрия случай трябва да се реализират по време на специални класове като личностно развитие и кариерно консултиране, гражданско образование или час на класа.

Глава III – Анализ на заинтересованите страни

Целта на този анализ е да се идентифицират ключовите заинтересовани страни, свързани с актове на насилие, агресия, тормоз и конфликти в училище, за да се знае кой и как трябва да бъде включен в прилагането на програмата. В настоящия раздел е предоставен списък на заинтересовани страни, заедно с кратко описание на техните основни характеристики и капацитет за справяне с насилието и конфликтите в училище чрез прилагане на програмата.

1. Основни заинтересовани страни

Учители

Учителите са основната целева група, към която е насочена програмата. Те играят решаваща роля, тъй като са отговорни за безопасността и здравето на своите ученици. Учителите са в контакт с учениците всеки ден през цялата учебна година, поради което училищата имат голямо влияние върху развитието на учениците. Следователно те са в най-добра позиция да идентифицират и да се намесват в случаи на агресия, тормоз или конфликт. Освен това учителите са в контакт с всички други заинтересовани страни и по този начин могат да ги достигнат с интервенции и дейности по програмата.

Класните ръководители, които са учители със специфични роли, са особено важна целева група, тъй като са най-ангажирани с това, което се случва в класа и често са тези,

²⁰ Attitudes of Principals Towards Students With Disruptive Behaviour: An Australian Perspective Paul Wood, David Evans and Pekttra Spandagou Australasian Journal of Special Education / Volume 38 / Issue 01 / July 2014, pp 14 – 33 DOI: 10.1017/jse.2014.5, Published online: 25 April 2014p. 15

ASAP – Against School Aggression Partnership

които търсят, ако има случаи на насилие в училище. Те играят съществена роля в изграждането на общност в класа и в цялото училище.

Участието на други учители със специфични роли се нуждае от допълнително внимание, например, в Малта има учители по ориентиране и учители по гражданско образование и личностно развитие.²¹ Поради това ангажирането на учители в програмата е от съществено значение. Необходимо е да се работи активно с тях, за да могат да бъдат по-добре подготвени и да разберат, че настоящата програма може да им осигури подкрепа в ежедневната работа. Важно е да се достигне до цялата професионална общност на учителите и да се работи с техните нагласи и поведения, което е ключов елемент за успешното реализиране на програмата.

Ученици

Възможните роли на учениците по отношение на насилието в училище са следните:

Извършител на нежелано поведение като тормоз, агресия или насилие. Това са извършителите на насилие. Типичният извършител е импулсивен, иска да има власт над другите, желае да постига целите си на всяка цена, има положително отношение към насилието и ниско ниво на съпричастност към жертвите. Това често са популярни хора, с висока социална интелигентност, но ниско ниво на самоконтрол.²²

Жертва. Жертвите обикновено са тихи, срамежливи, непопулярни, имат ниско самочувствие и недобри социални умения. Понякога са възприемани като „странни“ или различни в някакъв аспект. Те стават жертви предимно, защото не реагират адекватно на атака или конфликт.²³

Жертва – извършител. Това са хора, които попадат в категорията на жертвите, но понякога самите те могат да извършват актове на тормоз спрямо другите.

Наблюдател. Наблюдателите са членове на общността, които стават свидетели на акта на насилие. Техните роли могат да бъдат допълнително определени. Те могат да бъдат:

- Асистенти: които решават активно да помогнат на насилника.
- Поддръжници: не участват активно, но окуражават насилника чрез смях или други жестове;

²¹ Учителите по ориентиране в Малта са тези, които помагат на учениците да се справят с личните си проблеми и които ги подпомагат при взимането на сериозни решения по отношение на тяхното образование и кариера; също така те координират работата на други служители в училището, като например: учители по личностно развитие, кариерно консултиране и гражданско образование. Тяхната дейност съчетава индивидуални и групови срещи с ученици, разговори в клас и семинари, обхващащи теми като: кариера, здравословен начин на живот, тормоз, злоупотреба с наркотици, порастване, проблеми с пола и т.н.

²²Buda, M. (2008) Iskolai erőszak, iskolai zaklatás [School aggression, School bullying]. Fordulópont. Budapest.

²³Ibid

ASAP – Against School Aggression Partnership

- Аутсайдери: не взимат отношение, тъй като смятат, че това не е тяхна работа. По този начин позволяват на насилника да продължи, като дават своето негласно одобрение.
- Защитници: които минават на страната на жертвата и се опитват да я защитят или утешат.²⁴

Тези роли не са строго фиксирани, което означава, че учениците лесно могат да преминават от една роля в друга.²⁵ Ето защо е важно програмата да достигне до цялата ученическа общност. Очевидно активното включване на учениците е от съществено значение за цялата програма: от планирането до изпълнението и оценката. Последниците от тормоза са отрицателни както за извършителите, така и за жертвите, поради което е в интерес и на двете страни подобни инциденти да бъдат предотвратени.

Чрез идентифициране на ученици, които могат да бъдат „агенти на промяната“, т.е. учениците, които са уважавани от училищната общност, може да се окаже голямо влияние върху процеса на внедряване на програмата и да се улесни активното участие на други ученици в нея. „Агентите на промяната“ биха могли да имат формална роля, например, представител на ученическия съвет или могат да бъдат неформални лидери на общественото мнение. Избраните ученици могат да бъдат включени като **наставници на връстници**.²⁶

Директори

В тази група влизат директори на училища и колежи, заместник - директори и помощник - директори.^{27 28} Директорите на училищата играят ключова роля при изпълнението на програмата. Ако те не се ангажират с програмата, нейното реализиране би било изключително трудно. Ръководителите играят много важна роля в мотивирането на персонала, в разпределянето на ресурсите и поддържането на резултати. Не на последно място, те могат да въведат съответните училищни политики, които са от жизненоважно значение за предотвратяването и разрешаването на случаи на насилие и конфликти в училище.

²⁴http://www.anti-bullyingalliance.org.uk/media/1050/bystanders_and_bullying.pdf

²⁵Buda, M. (2008) Iskolai erőszak, iskolai zaklatás [School aggression, School bullying]. Fordulópont. Budapest.

²⁶Jármí, É. (2010) Iskolai erőszak megelőző program (OBPP) alkalmazhatósága a magyar iskolákban. [Adaptability of a school violence prevention program (OBPP) in Hungarian Schools] Teacher training. Power Point Presentation. Hungarian Association for Pedagogy.

²⁷Задължителното държавно образование в Малта се осигурява от държавни колежи, като всеки колеж се разделя на училища, както за начално, така и за средно образование. Всеки колеж се ръководи от директор, а всяко училище от началник на училището и главен помощник-началник.

²⁸Задачите на заместник-директорите в България, свързани с училищната агресия и тормоза, са следните: управление, координация и контрол на прилагането на "Механизъм за борба с тормоза сред децата и учениците в училище", приет от Министерството на образованието и науката; ръководител на училищния координационен съвет за намаляване на училищното насилие и тормоз в училище, съгласно Механизма за борба с тормоза сред децата и учениците в училище; контрол на дейностите за превенция и интервенции за намаляване на училищното насилие и тормоза.

ASAP – Against School Aggression Partnership

Родители и настойници

Родителите и настойниците като основните лица, полагащи грижи за децата и имат огромно влияние върху поведението им в училище. Децата обикновено преживяват тежко, ако родителите им се разведат и често им е много трудно, когато трябва да свикват с доведени родители. Децата от семейства с проблеми са изложени на по-голям риск да станат участници в инциденти на насилие и агресия. Културата за справяне с конфликти в семейството оказва влияние върху начина, по който децата се справят с проблемни ситуации в училище. Едно изследване показва, че децата, които са виждали родителите си да се карат, са по-агресивни към учителите си. Същото проучване е установило, че родителите могат да имат директно превантивно въздействие в случаи на насилие, ако познават приятелите на децата си.²⁹

От една страна, за успешното внедряване на програмата е важно да се знае семейната история на учениците. От друга страна е важно родителите не само да са информирани за програмата, но и да се спечели подкрепата им за нейното реализиране. Родителите на ученици в неравностойно положение може да се нуждаят от специално внимание, тъй като те обикновено са по-трудни за достигане. В процеса могат да бъдат включени по-интензивно членовете на Асоциацията на родителите и учителите³⁰ или по-активните родители.

2. Вторично заинтересовани страни

Други специалисти, работещи в училищата³¹

Социални работници, педагогически сътрудници, асистенти за подпомагане в обучението³², педагогически съветници³³, психолози, логопеди, психотерапевти и

²⁹The Office of the Commissioner for Educational Rights (2009) Iskolai veszélyek. [Dangers in Schools]. Budapest.

³⁰В България членовете на Съвета на настоятелите също могат да бъдат от особено значение. Училищният съвет на настоятелите е юридическо лице с нестопанска цел, състоящо се от родители на ученици в училището. Основните му функции са: подпомагане на ръководството на училището и директора на училището чрез осигуряване на възможности за участие в проекти и различни схеми за финансиране на национално и регионално равнище, съобщаване и защитаване на мнението на родителите пред училището; обсъждане и подкрепа на училището по въпросите, свързани с дисциплината.

³¹В Малта всеки колеж има екип от професионалисти, който е екип по психо-социална работа, осигуряващ услуги като: консултиране в училищата; образователно, професионално и кариерно ориентиране в училищата; образователна медицинска служба; училищна психологическа служба; училищна социална служба. Предлага се и П рограма за безопасни училища, която включва услугата "Безопасност на децата", "Анти-тормоз" и превенция на злоупотребата с вещества; Servizz Għożża: безплатна услуга за млади момичета, които са забременели, за техните партньори и семейства; Отговорник по дисциплината в колежа.

³² В Малта те подпомагат учениците със специални образователни потребности в грижите за поддържане на личната хигиена.

³³ Педагогическият съветник в България има следните отговорности: оценка на нивото на образователното равнище и познавателни умения на учениците, които влизат в училище; провеждане на семинари и групови обучителни дейности, съобразно нуждите на учениците; консултиране на учениците по образователни

ASAP – Against School Aggression Partnership

ресурсни учители също работят в училищата, за да осигурят психическото и емоционалното благополучие на учениците и да подпомогнат, както усвояването на учебния материал, така и интеграцията им в училищната общност. Социалните работници и училищните съветници³⁴ обикновено имат задачата да идентифицират и подкрепят децата в риск, които биха могли да станат участници в случаи на насилие в училище³⁵. Тяхната дейност може да включва превенция, и организиране на извънкласни дейности с учениците. Психолозите могат да работят с ученици, учители и родители, като ги подкрепят в решаването на проблеми, които се появяват в ежедневието на училищния живот. Те също така могат да участват в обучението и подкрепата на учители и родители. Ако всички горепосочени професионалисти имат добре изграден капацитет, могат да бъдат много ценен помощник при изготвянето на оценка на ситуацията в училище и улесняване на реализирането на дейности по програмата.

В училищата в Малта съществуват две специфични програми, които предлагат подкрепа за ученици със социални и емоционални затруднения, както и за ученици с трудности по отношение на академичните или социални постижения. В начална училищна степен, програмата е насочена към групи, в които се работи за възпитателни цели, а програмата, прилагана в средната степен на обучението, включва групи за подкрепа на обучението. Целта е да се предложи подкрепа на учениците и да се сведат до минимум затрудненията, които могат да бъдат предизвикани от проблемно поведение. Подпомагат се ученици да се справят с поведенческите проблеми и да се интегрират в образованието. Предотвратява се изключването от училище или се реинтегрират деца в училищната среда след отсъствие или изключване. Тези две програми биха могли да бъдат включени в Модел програмата, тъй като предлагат безопасно пространство за работа с ученици, които показват различни поведенчески проблеми или са засегнати от тормоз или агресивно поведение.

Друг непедагогически персонал в училищата

Важно е целият персонал на училището да е информиран за програмата и по този начин да може да участва в работата за промяна на училищния климат. Това включва информиране за програмата на училищния лекар или медицинска сестра, персонала по хранене и

въпроси, например, подпомагане при избора на допълнителни занятия и извънкласни дейности; подпомагане на учениците в планирането на кариера и професионална ориентация; осигуряване на консултиране на учениците за преодоляване на лични, социални или поведенчески проблеми, които влияят върху тяхното ниво на представяне в училище; подготовка на учениците за прием в университет.

³⁴ В Малта училищните съветници извършват следните дейности: те предлагат професионална помощ на учениците по отношение на техните образователни, социални, професионални и лични въпроси: консултиране на индивидуално или групово ниво като част от интегрирана превантивна и интервенционна услуга по въпроси като: тревожност, тормоз, проблеми с приятели и партньори, взаимоотношения, семейни проблеми, затруднения при учене, депресия, загуба, избор, разделяне на родители, психично здраве и лично благополучие, заболявания, затруднения, злоупотреба, стрес, ниско самоуважение, лични проблеми; мониторинг на услугата, предоставяна от всички учители по ориентиране; работа в тясно сътрудничество с екипа по психо-социално обучение на колежа, екипите за управление на училищата и отдела за студентски услуги.

³⁵ В България това е задача на училищния психолог.

ASAP – Against School Aggression Partnership

поддържане на хигиената, училищната охрана, портиер, училищен административен персонал, библиотекар и др.

Полиция

Местната полиция може да се свърже с директора на училището, а понякога и с учителите, когато става въпрос за случаи на насилие в училище. Важно е полицейските служители да се занимават с тези случаи с достатъчна сериозност, като по този едно обучение за тях може да бъде много ценна част от програмата. В България инспекторите педагогическа стая към районните управления на МВР имат тесни връзки с училищата. В Малта звеното за киберпрестъпления има специална роля.³⁶

Представители на образователната система на местно ниво: училищен район или община³⁷

Важно е представителите на образователните институции на местно ниво да са наясно със ситуацията относно насилието в училище, както и да бъдат информирани за възможностите на настоящата програма. Тяхната подкрепа може да помогне за мотивиране на други заинтересовани страни и да увеличи възможността за достъп до ресурси. Достигането до тях е особено важно, за да не възпрепятстват или забавят процеса на внедряване на програмата.

В Малта участието на Отделът за предоставяне на услуги на учениците към Министерство на образованието е от изключителна важност, тъй като този отдел отговаря за всички услуги, които се предоставят в колежи и училища на национално ниво. Също така екипът, който стои зад разработването и изпълнението на „Стратегия за достъп до образование на всички“, е от решаващо значение, тъй като част от тази стратегия е и политиката „Подобряване ситуацията по отношение на тормоза“, която е пряко свързана с фокуса на проекта ASAP.

Експерти, разработващи политики на местно ниво³⁸

В зависимост от системата за училищно управление на страната, местните власти могат да подкрепят и да предоставят допълнителни услуги за училището. И в двата случая специалистите, които разработват политиките на местно ниво отговарят за благосъстоянието на гражданите и осигуряването на адекватни образователни услуги за децата. Те трябва да бъдат информирани за програмата и да се потърсят възможности да я подкрепят с допълнителни ресурси.

³⁶ Устройството "Cyber-crime" в Малта работи за предотвратяване на злоупотребата с интернет, като основна тема е кибертормозът. Тази тема беше разисквана по време на презентациите на звеното за превенция на тормоза в Малта, в които участваха представители на преподавателския състав, родители и младежи. Отделът участва пряко и в разследванията, започнали след получаването на доклади за ситуации на кибертормоз.

³⁷ В случая с Унгария и България става въпрос за кварталните училища, а в Малта – за държавните колежи.

³⁸ В Унгария е важно включването на общините. Въпреки, че те не финансират училищата, трябва да бъдат информирани за прилагането на програмата. В България общините имат отделни „Образование“, чийто персонал би могъл да помага при въвеждане на програмата. В Малта има местни съвети и младежки клубове, които също трябва да бъдат информирани за проекта и да участват във всички ключови дейности.

ASAP – Against School Aggression Partnership

Местни граждански организации, църкви, сдружения

Помощта на местните неправителствени организации, организациите с нестопанска цел или църковните организации, може да бъде полезна, тъй като те може да разполагат с ценна информация за месните и училищните общности. Също така, тези организации биха могли да помогнат като партньори чрез осигуряване на доброволци или други ресурси, а ако участват в изпълнението на програмата, те могат да бъдат полезни в поддържането на резултатите от нея. В дългосрочен план ресурсите на училищата могат да бъдат разширени, ако възлагат конкретни задачи на външни неправителствени организации.

Представители на местния бизнес

Местни фирми могат да имат интерес към програмата, тъй като децата на техните служители най-вероятно посещават местното училище. Освен това подкрепяйки училището те инвестират в бъдещите си служители. Те могат да бъдат потърсени, за да подкрепят програмата с допълнителни ресурси, например места и материали за обучение. Ако те вече подкрепят образователни програми, Модел програмата може лесно да стане част от тях. В случай, че целевото училище е професионално, а фирмите предлагат стажове на учениците, тогава е от съществено значение да се повиши информираността на фирмения персонал по въпросите на насилието и конфликтите в училище.

Глава IV- Структура на Модел програмата

Модел програмата има за цел да подпомогне средните училища да разпознаят формите на тормоз, агресия, конфликти и насилие и да въведе нови подходящи инструменти за превенция и справяне с тези поведения, а също и да подкрепи и разшири съществуващите програми, които работят ефективно с това поведение.

Модел програмата има три компонента:

- A. **Процесът** на въвеждане на програмата на училищно ниво, всеки от етапите и стъпките, необходими за успеха на програмата.
- B. **Области и нива** на интервенция
- C. **Инструментариум**, съдържащ методите, които да се използват в областите на интервенция. Инструментариумът дава възможност на всяка институция да избере най-подходящите интервенции за специфичния контекст.

Модел програмата е трикомпонентна, тъй като отговаря на цялостния училищен подход и подпомага сложния процес на управление на промените на институционално ниво. Работата се извършва на три нива: индивидуално, групово и организационно, като всяко от тях се нуждае от различни инструменти, които да бъдат избрани от набора, представен в програмата.

ASAP – Against School Aggression Partnership

Процесът

Процесът на прилагане на програмата включва следните шест стъпки:

- 1. Подготовка.** Тази фаза включва дейности като идентифициране на организаторите на програмата, ангажиране на училището и основните заинтересовани страни. Доставчиците на услуги в областта на превенция на агресията и тормоза на училищно ниво трябва да бъдат идентифицирани като ресурс и възможност, за насочване и работа с конкретни случаи.
- 2. Създаване на екип за развитие.** Екипът включва всички агенти на промяната. В идеалния случай екипът за развитие включва директорите на училищата и съответните им заместници, училищни психолози, ресурсни учители, класни учители и всеки друг училищен персонал, който би бил полезен. Родителите и учениците могат да бъдат част от екипа за развитие, особено ученици, които са членове на училищните съвети и родители, които работят в училищното настоятелство. Идеалният екип включва един представител от всички групи заинтересовани лица и включва максимум 10 души.
- 3. Самооценка.** Фазата на самооценка включва фасилитирани дискусии, в които екипът за развитие, включително училищният персонал, доставчиците на услуги, представителите на учениците, родителите и др. анализират настоящата ситуация в училище, споразумяват се за основните предизвикателства и съществуващите добри практики и определят нови методи и интервенции, които ще бъдат предприети за намаляване на училищната агресия.

ASAP – Against School Aggression Partnership

Тази част от процеса предоставя основа за разработване на плана за действие. Вижте Приложение 2 „Инструмент за самооценка в училищата“.

4. **План за действие.** Планът за действие е резултат от процес на съвместно планиране, в който екипът по разработването и други заинтересовани страни, поканени да участват, се договарят за конкретни дейности, които ще бъдат изпълнени през учебната година. Планът трябва да бъде „SMART“ – т.е. специфичен, измерим, постижим, реалистичен и планиран във времето. Специфичната информация в плана трябва да включва кратко описание на дейностите, участниците и тези, които ще координират дейностите и ще носят отговорност за тях. Освен това трябва да има график, който е в съответствие с общия академичен план на училището. В плана може да се съдържа и друга конкретна информация, която е преценена като важна от заинтересованите страни. Съвместното планиране е приложимо към рамката и фокусира процеса на подготовка за изпълнение на плана за действие.
5. **Изпълнение на плана за действие.** Процесът на изпълнение трябва да следва процеса на планиране и да включва достатъчно гъвкавост за изменение или коригиране на дейностите, ако обстоятелствата го изискват.
6. **Мониторинг и оценка.** Дейностите по мониторинг и оценка следва да бъдат неразделна част от плана. Те обикновено се свързват с ясни индикатори за това как се регистрира и доказва, че са настъпили конкретни събития, както и тяхното качество и обхват. Това ще изисква предварително съгласуване на документацията, която ще се води, като: списък с участници, протоколи от заседания, формуляри за обратна връзка от участниците, доклади, снимки и др. Оценяването по време на процеса на реализиране на дейностите или финалната оценката на изпълнението може помогне на участниците да сравнят крайните резултати с първоначалния си план и да получат направят изводи за по-нататъшното развитие на програмата.

Области и нива на интервенция

Планът за действие трябва да съдържа инструменти за интервенция в следните области и на следните нива, за да се гарантира, че целта на работата е постигната и върху проблемите се работи ефективно.

Области:

- **Повишаване на информираността** - информационни сесии относно проблемното поведение и интервенции за справяне с него, насочени към учениците, учителите и училищния персонал;
- **Социално и емоционално учене** – просоциално развитие, самопознание, тимбилдинг, ефективна комуникация, развитие на умения за установяване и поддържане на приятелство, развитие на партньорски взаимоотношения, умения за

ASAP – Against School Aggression Partnership

управление на конфликти, посредничество, медиация, медиация между връстници, възстановителни практики или други техники за управление на конфликти;

- **Индивидуална работа по случаи**
- **Организационно развитие** - управление на промяната, включване на програмата по устойчив начин в ежедневната дейност на училището;
- **Мониторинг & Оценка** – инструменти за скрининг, самооценка, оценка или саморефлексия;

Дейностите се осъществяват под различни форми, чрез различни методи и канали на протичане на информационния поток, като информационни пакети, кампании, семинари, обучения, обучение на учители, стратегическо планиране, училищни публични събития и дни на проекта.

Нива:

- **Индивидуално ниво** – изграждане на индивидуален капацитет на ученици, учители, родители и други заинтересовани страни, социално и емоционално учене, повишаване на увереността, саморефлексия, работа с индивидуални случаи, индивидуално развитие и др.;
- **Групово и общностно ниво** – изграждане на доверие и групово сближаване, социално и емоционално учене, развиване на умения за сътрудничество сред учениците, учителите и родителите, дейности в класната стая и в училището;
- **Организационно ниво** – организационно развитие, управление на промените, прилагане на промените в ежедневието и в системата на функциониране на училищата
- **Системно ниво:**
 - междуорганизационни дейности, включително работа в мрежа и сътрудничество, обмяна на опит и „ноу-хау“;
 - изготвяне на образователна политика, напр. формулиране на препоръки.

ASAP – Against School Aggression Partnership

Инструменти

Наборът от инструменти съдържа следните дейности:

- A. Анализ и идентифициране на заинтересованите страни
- B. Инструменти за оценка на ситуацията като:
 - a. Интервюта
 - b. Фокус групи
 - c. Онлайн въпросници
 - d. Социометрия
- C. Съвместно планиране на интервенциите заедно със заинтересованите страни.
- D. Индивидуална работа по случай, индивидуални планове за интервенции целящи превенция на проблемното поведение
- E. Инструменти за интерактивно онлайн отчитане, които предоставят на учениците канал за комуникация, за да потърсят помощ, ако са обект на тормоз
- F. Алтернативни инструменти за управление на конфликтите на институционално ниво:
 - a. Изграждане на капацитет за училищна медиация: обучение на учители, ученици и родители
 - b. Въвеждане на медиацията като инструмент за разрешаване на конфликти за учениците (посредничество между връстници)
 - c. Възстановителни практики
- G. Дейности, които включват пряко участие на учениците:
 - a. Проекти в класната стая
 - b. Проекти на училищно ниво (напр. изкуство)
 - c. Наставничество от връстници
- H. Обучения в неагресивна комуникация за учители, ученици и родители (самосъзнание, работа с агресията, справяне с предизвикателното поведение на детето, преподаване в училище, медиация, изграждане на мрежа от връстници медиатори)
- I. Методи за ефективна комуникация с родителите:
 - a. Срещи и дискусии с родителите. Презентации по различни теми за подкрепа на позитивното родителство, като например, справяне с деца с предизвикателно поведение, управление на гнева и др.;

ASAP – Against School Aggression Partnership

- b. Ангажиране на родителите в училищните дейности, например, обществени събития в училище, тържества, комисии.
- J. Инструменти за развитие на организацията и изграждането на капацитет:
- a. организационно развитие /изграждане на екип, обучение за чувствителност по проблемите/;
 - b. обучение за управление на промените;
 - c. подобряване на училищната политика, свързана с тормоза и агресивното поведение.
- K. Укрепване на сътрудничеството между институциите:
- a. Методи за подобряване на комуникацията между училищата и младежите; работа за повишаване на репутацията на училищата в общността.
 - b. Ангажиране на специалисти от името на местните власти и неправителствени организации от общността, които могат да помогнат за успешното внедряване на политики и дейности за превенция.
 - c. Създаване на рамка на дейностите въз основа на участие и съвместно планиране.
 - d. Създаване и използване на система за ранно предупреждение за тормоз и агресия въз основа на сътрудничество в общността. Насърчаване на учениците, родителите, учителите, персонала и хората от общността да идентифицират и докладват за ранни признаци и за проблемно и разрушително поведение.

ASAP – Against School Aggression Partnership

Глава V – Списък на източниците

ИМЕ	ПОВИШАВА-НЕ НА ИНФОРМИРА-НОСТТА	ОСИГУРЯВА-НЕ НА КАЧЕСТВОТО ОЦЕНКА	СОЦИАЛНО И ЕМОЦИОНАЛ-НО УЧЕНЕ	ИНДИВИ-ДУАЛНА РАБОТА ПО СЛУЧАЙ	ОРГАНИЗА-ЦИОННО РАЗВИТИЕ	ФОРМИ И КАНАЛИ (ИНФОР-МАЦИОНЕН ПОТОК)	ДЪР-ЖАВА	ЕКСПЕРТ	ДОС-ТЪПНОСТ ДЪРЖАВА
1. „KAMASZOK VAGYUNK” ПРОГРАМА „ВЕЧЕ СМЕ МЛАДЕЖИ, „ОК“ ЛИ СМЕ?	Уроци, планирани за провеждане от учители в клас	-	6 теми Развитие на социални компетентности	-	-	Наръчник, видео	Унгария	Dr. Éva Jármi	Унгария
2. T.A.V.V.Y. AZ INTERNETEN (ОЦЕНКА НА РИСКА ЗА ТОРМОЗ ПРИ ПОВЕДЕНИЕТО НА МЛАДЕЖИТЕ ОНЛАЙН)	Видео съвети за предпазване и защита	Модул за самооценка на кибертормоз	Видео със съвети за развитие на социални компетентности	-	-	Онлайн (уебсайт)	Унгария	Център за рехабилитация на жертви пострадали от сексуално насилие - Eszter	България, Кипър, Гърция, Унгария, Италия
3. РЪКОВОДСТВО С УПРАЖНЕНИЯ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ	Уроци с упражнения	-	Обучение за превенция на тормоза	-	-	Наръчник, упражнения	Унгария България Малта	Dr. Éva Jármi Експерти от членовете на НМД /ФПБ, ИСДП, Анимус и др/	Унгария България
4. ПЛОЩАД НА ГЕРОИТЕ	Мотивиране за активно участие	-	Повишаване на социалната чувствителност за учителите	-	-	Обучение	Унгария	Фондация „Площад на героите“	Унгария

ASAP – Against School Aggression Partnership

ИМЕ	ПОВИШАВА-НЕ НА ИНФОРМИРАНОСТТА	ОСИГУРЯВА-НЕ НА КАЧЕСТВОТО ОЦЕНКА	СОЦИАЛНО И ЕМОЦИОНАЛНО УЧЕНЕ	ИНДИВИДУАЛНА РАБОТА ПО СЛУЧАЙ	ОРГАНИЗАЦИОННО РАЗВИТИЕ	ФОРМИ И КАНАЛИ (ИНФОРМАЦИОНЕН ПОТОК)	ДЪРЖАВА	ЕКСПЕРТ	ДОСТЪПНОСТ ДЪРЖАВА
5. ПРОЕКТ ЗА ПО-БЕЗОПАСЕН ИНТЕРНЕТ (SIP)	Информационен пакет за по-безопасен Интернет, поддържане на телефонна линия за деца в криза	-	-	-	-	Доброволци провеждат обучения в училищата, телефонна линия	Унгария	Фондация Gyermekmentőк и Фондация Kék vonal	Всички държави в ЕС
6. ВЪЗСТАНОВИТЕЛНИ ТЕХНИКИ	Изграждане на общността; превенция и справяне с агресията и тормоза	Окуражаване за само-рефлексия	Как да се изгради, възстанови, поддържа доверие; разрешаване на конфликти по конструктивен начин	Насоки за управление на случай	Методология за предприемане на активни действия, прилагана в цялата система, променя организационната култура	Обучение	Унгария България	Международен институт за възстановителни практики и местни организации	Унгария България
7. УЧИЛИЩНА МЕДИАЦИЯ	Повишаване на информираността за важността на сътрудничеството и възстановяването на отношенията /вместо наказания/	Самооценка за прилагането на метода	решаване на конфликти по конструктивен начин, значението на сътрудничеството, комуникация между възрастни	Базира се на случаи	-	Обучение	Унгария България	Фондация „Партньори-Унгария“ Фондация „Партньори-България“ и други организации	Унгария, България

ASAP – Against School Aggression Partnership

ИМЕ	ПОВИШАВАНЕ НА ИНФОРМИРАННОСТТА	ОСИГУРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО ОЦЕНКА	СОЦИАЛНО И ЕМОЦИОНАЛНО УЧЕНЕ	ИНДИВИДУАЛНА РАБОТА ПО СЛУЧАЙ	ОРГАНИЗАЦИОННО РАЗВИТИЕ	ФОРМИ И КАНАЛИ (ИНФОРМАЦИОНЕН ПОТОК)	ДЪРЖАВА	ЕКСПЕРТ	ДОСТЪПНОСТ ДЪРЖАВА
8. OSZTÁLYTŰKÖR – КЛАСЪТ МИ В ОГЛЕДАЛОТО	Изграждане на общност, превенция	Социометрия	Сплотяване на групата, самопознание, социални връзки	Включване на училищния психолог	-	Обучение, електронен инструмент за оценка	Унгария България	Dr. Katalin Járó Експерти от Дружество на психолозите в България	Унгария България
9. СТАЯ „АРИЗОНА“	-	Само-рефлексия за ученици	Обучение за адаптиране към груповите правила	Индивидуална работа по случай за управление на предизвикателно поведение	-	Описание на метода, примери с упражнения	Унгария	-	Унгария
10. АЛТЕРНАТИВНА СИСТЕМА ЗА УЧИТЕЛИ	Ролята на учителите в изграждането на общността	Начална самооценка	Социални взаимоотношения и връзки	Подобряване на уменията за управление на случай при учителите	Риск от напрежение между учителите, които са по-старши и тези, които не са	Описание на добри практики и опит	Унгария	Начално и средно училище „Bethlen Gábor“	Унгария
11. ПРОГРАМА ЗА СПОКОЙСТВИЕ В УЧИЛИЩАТА	Проблемите в училищната общност и между учителите	Групи за самооценка	Групово сближаване, алтернативно разрешаване на конфликти	Ако съществува проблем, той се обсъжда в срещи на живо	бавен процес с възможно въздействие върху организационната култура	Постигане на описание на метода	Унгария	-	Унгария
12. ПРЕВЪЗПИТАНИЕ	самопознание, сътрудничество, намаляване на агресията	Супервизия	групово сближаване, изграждане на общност чрез когнитивно – поведенчески похвати	Управление на кризи	Мониторинг на учителите	Обучения	Унгария	„Няма лоши деца“, Фондация „Pressley Ridge“	Унгария, САЩ

ASAP – Against School Aggression Partnership

ИМЕ	ПОВИШАВАНЕ НА ИНФОРМИРАНОСТТА	ОСИГУРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО ОЦЕНКА	СОЦИАЛНО И ЕМОЦИОНАЛНО УЧЕНЕ	ИНДИВИДУАЛНА РАБОТА ПО СЛУЧАЙ	ОРГАНИЗАЦИОННО РАЗВИТИЕ	ФОРМИ И КАНАЛИ (ИНФОРМАЦИОНЕН ПОТОК)	ДЪРЖАВА	ЕКСПЕРТ	ДОСТЪПНОСТ ДЪРЖАВА
13. УСЛУГИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ТОРМОЗА	Съвети и подкрепа при разработването на отговори на училищния тормоз / подкрепа на персонала на училището, учениците и родителите чрез повишаване на осведомеността по въпроса за тормоза	Вътрешно докладване	Формулиране и прилагане на стратегии за реакция при ситуации на тормоз, интервенции в класната стая, обучение и информационни сесии за родители, училищен персонал и ученици	Работа по случай, провеждане на срещи с родителите	Развиване на интервенции според нуждите на всяко училище	Обучения, работа в клас, срещи	Малта	Отдел „Услуги за учениците“ на Министерство на образованието	Малта
14. KELLIMNI.COM	образователни материали, чрез статии и видеоклипове, които разглеждат темите, които са подходящи за младите хора на уебсайт Kellimni.com's	-	служат като първоначална информация и подкрепа за младите хора, както и като за ресурс за учителите по гражданско образование, за лидерите в младежките организации или други младежки активисти	Чат, съобщения имейл активен 24-часа, анонимна и професионална подкрепа	достигане до младежите чрез средствата на комуникациите, които познават и, с които се чувстват най-удобно	уебсайт, видео клипове, електронна поща, чат, онлайн форум и съобщения	Малта	Сътрудничество между организациите: SOS Malta, Salesian Pastoral Youth Service, Agenzija Żgħażaġh and Agenzija Appoġġ.	Малта

ASAP – Against School Aggression Partnership

ИМЕ	ПОВИШАВА-НЕ НА ИНФОРМИРА-НОСТТА	ОСИГУРЯВА-НЕ НА КАЧЕСТВОТО ОЦЕНКА	СОЦИАЛНО И ЕМОЦИОНАЛ-НО УЧЕНЕ	ИНДИВИ-ДУАЛНА РАБОТА ПО СЛУЧАЙ	ОРГАНИЗА-ЦИОННО РАЗВИТИЕ	ФОРМИ И КАНАЛИ (ИНФОР-МАЦИОНЕН ПОТОК)	ДЪР-ЖАВА	ЕКСПЕРТ	ДОС-ТЪПНОСТ ДЪРЖАВА
15. ДЕЦА В РАЗВИТИЕ (K.I.D.S)	-	-	Всяко дете се оценява, като се обхващат всички области на неговите емоционални, физически и образователни потребности. Предотвратяване на уязвимостта на децата и избягване на виктимизация	Програмата е предназначена за подпомагане на деца, които са с тежки емоционални и поведенчески затруднения	-	-	Малта	Фондация „Ричмънд“	Малта
16. „СТОП НА НАСИЛИЕТО“ – НЕФОРМАЛНА ОБРАЗОВАТЕЛНА ПРОГРАМА ЗА УЧИТЕЛИ И ПРОФЕСИОНАЛИСТИ	Неформални семинари	-	Неравенство между половете и дискриминация. Други форми на дискриминация като сексизъм, расизъм, хомофобия. Овластяване. Сексуална ориентация. Домашно насилие.	-	-	неофициална учебна програма и семинари: стратегии, уроци, игри и материали	Малта	Ръководство за момичета, Малта	Малта

ASAP – Against School Aggression Partnership

ИМЕ	ПОВИШАВА-НЕ НА ИНФОРМИРА-НОСТТА	ОСИГУРЯВА-НЕ НА КАЧЕСТВОТО ОЦЕНКА	СОЦИАЛНО И ЕМОЦИОНАЛ-НО УЧЕНЕ	ИНДИВИ-ДУАЛНА РАБОТА ПО СЛУЧАЙ	ОРГАНИЗА-ЦИОННО РАЗВИТИЕ	ФОРМИ И КАНАЛИ (ИНФОР-МАЦИОНЕН ПОТОК)	ДЪР-ЖАВА	ЕКСПЕРТ	ДОС-ТЪПНОСТ ДЪРЖАВА
17. СПАСИТЕЛ: СЪРФИРАНЕ ПО ВЪЛНИТЕ – ИЗГРАЖДАНЕ НА УМЕНИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВОСТ В НАЧАЛНОТО И СРЕДНО УЧИЛИЩЕ	-	-	Учебна програма за развитие на умения за устойчивост: придобиване на необходимите знания и умения, необходими на учениците за преодоляване на предизвикателствата в живота им, за постигане на академичен успех и социално и емоционално благополучие като млади граждани в ЕС	Осигуряване на умения и подходяща среда за децата за подобряване на академичното им обучение	-	Набор от уроци	Малта	Университет на Малта	Малта, Гърция, Португалия, Швеция,, Италия, Хърватска
18. ЗАЕДНО СРЕЩУ ТОРМОЗА	Повишаване на знанията за тормоза и популяризиране на най-добрите практики в училищата и извън тях	-	-	Използване на психосоциална стратегия за жертвите на тормоз и свидетелите на тормоз	по време на зелени училища, танцови дейности, футболни клубове	Информационни и интерактивни обучения за родители, учители и ученици	Малта	Служба за подкрепа на жертвите, Малта	Малта

ASAP – Against School Aggression Partnership

ИМЕ	ПОВИШАВА-НЕ НА ИНФОРМИРАНОСТТА	ОСИГУРЯВА-НЕ НА КАЧЕСТВОТО ОЦЕНКА	СОЦИАЛНО И ЕМОЦИОНАЛНО УЧЕНЕ	ИНДИВИДУАЛНА РАБОТА ПО СЛУЧАЙ	ОРГАНИЗАЦИОННО РАЗВИТИЕ	ФОРМИ И КАНАЛИ (ИНФОРМАЦИОНЕН ПОТОК)	ДЪРЖАВА	ЕКСПЕРТ	ДОСТЪПНОСТ ДЪРЖАВА
19. БЪДИ УМЕН ОНЛАЙН!	Безопасно използване на Интернет; рисковете и последствията от кибертормоза	-	-	Услуги за подкрепа на жертви	-	Онлайн за родители + обучения, разговори и презентации за ученици и учители	Малта	Консорциум координиран от малтийската служба по комуникация и обединяващ Агенция „Arroġġ“, и Службата на комисариата по въпросите на децата, финансиран от Програмата за безопасен Интернет на Европейския съюз	Малта

ASAP – Against School Aggression Partnership

ИМЕ	ПОВИШАВАНЕ НА ИНФОРМИРАНОСТТА	ОСИГУРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО ОЦЕНКА	СОЦИАЛНО И ЕМОЦИОНАЛНО УЧЕНЕ	ИНДИВИДУАЛНА РАБОТА ПО СЛУЧАЙ	ОРГАНИЗАЦИОННО РАЗВИТИЕ	ФОРМИ И КАНАЛИ (ИНФОРМАЦИОНЕН ПОТОК)	ДЪРЖАВА	ЕКСПЕРТ	ДОСТЪПНОСТ ДЪРЖАВА
20. УЧЕБЕН ПЛАН ЗА ПЕРСОНАЛНО И КАРИЕРНО РАЗВИТИЕ	Дава възможност на учениците да разпознават различни форми на комуникация и да разсъждават за отрицателните последици от тормоза, както и да развиват необходимите умения за намаляване на това поведение	-	Даване на възможност на учениците да се справят с отрицателните чувства, причинени от тормоза	-	Формиране на социалните и поведенчески умения на децата в начално и средно образование	Включен в държавната учебна програма	Малта	Министерство на образованието	Малта
21. МЕХАНИЗЪМ ЗА БОРБА С УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ СРЕД ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В УЧИЛИЩЕ	Цели справяне с и превенция на тормоза	Редовен мониторинг и оценка	-	индивидуална работа с участието на училищния психолог	-	Обучения и ръководство	България	Министерство на образованието	България

ASAP – Against School Aggression Partnership

ИМЕ	ПОВИШАВА-НЕ НА ИНФОРМИРА-НОСТТА	ОСИГУРЯВА-НЕ НА КАЧЕСТВОТО ОЦЕНКА	СОЦИАЛНО И ЕМОЦИОНАЛ-НО УЧЕНЕ	ИНДИВИ-ДУАЛНА РАБОТА ПО СЛУЧАЙ	ОРГАНИЗА-ЦИОННО РАЗВИТИЕ	ФОРМИ И КАНАЛИ (ИНФОР-МАЦИОНЕН ПОТОК)	ДЪР-ЖАВА	ЕКСПЕРТ	ДОС-ТЪПНОСТ ДЪРЖАВА
22. ИНИЦИАТИВИ НА МЛАДЕЖКИТЕ БАНКИ	Видовете насилие и начините за преодоляване то му. Преодоляване на агресията чрез спорт	-	-	-	-	Информационн и срещи и дискусии	България	Младежки банки, Фондация „Работилница за граждански инициативи“	България
23. "ОБУЧИ МЕ И ПЛАТИ ПРЕДВАРИ-ТЕЛНО FORWARD" РАЗРЕШАВАНЕ И ПРЕВЕНЦИЯ НА КОНФЛИКТИ	Превенция не на насилие и агресия; разрешаване на конфликти	-	Развиване на умения при децата умения, необходими за ограничаване на агресивното поведение	-	-	Работни срещи; листовки; курсове за обучение и др.	България	Еквилибрум България и Комплекс за социални услуги за деца и семейства – гр. Русе	България
24. ВСИЧКИ ДЕЦА ИМАТ ПРАВА И ВСЕКИ МОЖЕ ДА ПОМОГНЕ.	Детски права	-	-	-	-	Листовки, медийна кампания	България	УНИЦЕФ България	България
25. НАЦИОНАЛНА ТЕЛЕФОННА ЛИНИЯ ЗА ДЕЦА	Кризисни интервенции; подкрепа; консултиране	-	-	-	-	Телефонна линия на доверието	България	УНИЦЕФ България	България
26. УЧИЛИЩЕ БЕЗ НАСИЛИЕ – ПРОГРАМА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО В УЧИЛИЩЕ	Превенция на насилието и тормоза	-	Подобряване на комуникацията и социалната чувствителност по проблема	Работа с индивидуални случаи; въздействие на индивидуално ниво	-	наръчници; брошури; информационн и материали; онлайн източници	България	УНИЦЕФ България	България, Сърбия

ASAP – Against School Aggression Partnership

ИМЕ	ПОВИШАВА-НЕ НА ИНФОРМИРА-НОСТТА	ОСИГУРЯВА-НЕ НА КАЧЕСТВОТО ОЦЕНКА	СОЦИАЛНО И ЕМОЦИОНАЛ-НО УЧЕНЕ	ИНДИВИ-ДУАЛНА РАБОТА ПО СЛУЧАЙ	ОРГАНИЗА-ЦИОННО РАЗВИТИЕ	ФОРМИ И КАНАЛИ (ИНФОР-МАЦИОНЕН ПОТОК)	ДЪР-ЖАВА	ЕКСПЕРТ	ДОС-ТЪПНОСТ ДЪРЖАВА
27. “ВИРТУАЛНО И РЕАЛНО НАСИЛИЕ – ПРЕВЕНЦИЯ ЧРЕЗ ИНТЕРАКТИВНО УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ”	Превенция на насилието	превенция	-	-	-	Ръководства, обучения, Интернет платформа	България	Асоциация „Родители“ и Фондация „Приложни изследвания и комуникации“	България
28. БЕЗОПАСЕН ИНТЪРНЕТ /НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ЗА БЕЗОПАСЕН ИНТЪРНЕТ/	Превенция на кибертормоза	-	-	-	-	обучения, консултации, Интернет платформа	България	Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ и Асоциация „Родители“	България
29. ПРИЯТЕЛИТЕ НА ЗИПИ – БЪДЕЩИТЕ ГРАЖДАНИ НА БЪЛГАРИЯ	стратегии за справяне, разрешаване на конфликти	Регулярни проучвания - контролни групи - самостоятелни доклади	Разпознаване и контрол на емоциите; справяне с промените и загубите	-	-	Книга	България	Animus Фондация „Асоциация Анимус“ и Норвежката организация „Voksne for Barn“	България, Норвегия световни практики
30. „БРАВИЗМИ“ ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПОЗИТИВНИТЕ ДУМИ	Позитивност, самопомощ, изграждане на самочувствие	-	Изграждане на самооценка, изграждане на доверие, доброта	-	-	Срещи с класа и събирания в училищата	Малта	Maria Muscat	Малта

ASAP – Against School Aggression Partnership

Приложение I – Разлики между видовете поведение

КОНФЛИКТ	ГРУБИЯНСТВО	ЗЛОБА	ТОРМОЗ
Случайно	Случайно	Веднъж или два пъти	Повторяемост
Не е планирано, реакция на моментната ситуация	Спонтанно, без умисъл	Умишлено	Планирано и извършено с умисъл
Всички страни са разстроени	Причинява нараняване на чувствата; разстройва.	Може да нарани другите дълбоко	Жертвата на тормоза е разстроена
Всички страни искат да изгледят недоразуменията	Базирана на необмислено поведение, слаб нарцисизъм	Базирана на гняв и импулсивна проява на жестокост	Насилникът се опитва да постигне контрол върху жертвата
Всички страни носят отговорност	Човекът, проявил грубиянско поведение носи отговорност	Често се изпитва съжаление за проявеното поведение	Насилникът обвинява жертвата
Всички страни полагат усилия за разрешаване на проблема			Жертвата иска да спре поведението на насилника, но насилникът не иска
Може да бъде разрешен чрез медиация	От полза може да бъде изграждането на социални умения	Не бива да се игнорира/трябва да бъде адресирано	Не може да бъде преодолян чрез медиация

Източник: Jennifer Astles, DSA Newsletter, January 2014, TST, VOCES

ASAP – Against School Aggression Partnership

Анекс II– Въпросник за самооценка

**ИНСТРУМЕНТ
ЗА САМООЦЕНКА НА
ТОРМОЗА В УЧИЛИЩАТА**

Адаптиран от проект „Защити моето училище“ на Ирландското сдружение за превенция на тормоза

ASAP – Against School Aggression Partnership

Въведение

Инструментът за самооценка цели превенция на поведението, свързано с тормоза и представлява документ, вдъхновен от инициативата „Защити моето училище“, разработен за ирландските училища и адаптиран. Той следва изпълнението на насоките и политиката за поведение, стратегията и процедурите в училище.

Целта на инструмента е да помогне за постигането на следните цели:

- Да се направи картографиране на съществуващата ситуация в училището по отношение на нивото на осведоменост по отношение на тормоза между учениците;
- Анализирани на ефективността на насоките, политиката и процедурите, с които разполага училището за идентифициране, докладване и справяне с такова поведение;
- Анализирани и отразяване на цялостния училищен климат и участието на различните заинтересовани страни по отношение на превенцията и борбата с тормоза;
- Определяне на силните страни, слабостите, пропуските и нуждите;
- Създаване на план за действие за всяка от идентифицираните нужди.

Какво се оценява?

1. Нивото на разбиране на феномена тормоз.
2. Училищната политика и нейното прилагане.
3. Развитие и обучение на персонала.
4. Превенция, регистриране на случаи и интервенции.
5. Ангажиране на всички заинтересовани страни.

Кога трябва да бъде направена оценката?

Инструментът за самооценка трябва да се използва в рамките на 3-часова среща с участието на представители на всички заинтересовани лица на училищно ниво заедно с училищната администрация и лицата, отговорни за вземането на решения. За пълната ефективност на оценката срещата трябва да бъде последвана от втора среща преди завършването на учебната година.

ASAP – Against School Aggression Partnership

1. ЗНАЕМ, ЧЕ ТОРМОЗЪТ Е ПРОБЛЕМ ЗА ВСИЧКИ УЧИЛИЩА И ЗА ОБЩНОСТТА НИ, ОТ КОЯТО НАШЕТО УЧИЛИЩЕ Е ЧАСТ

Рефлексия:

1.1 Как можем да различим различните форми на тормоз, които могат да се появят в нашето училище, като например тормоз на база идентичност или кибертормоз? Чувствителни ли сме към тях?

1.2 Има ли общо разбиране за тормоза в нашата училищна общност?

1.3 Как работим, за да помогнем на учениците и родителите да разберат своята роля в предотвратяването и решаването на поведението, свързано с тормоз?

ДОБРИ СМЕ В:

ИСКАМЕ ДА ПОДОБРИМ:

ОБМИСЛЯМЕ ДА ПРЕДПРИЕМЕМ СЛЕДНИТЕ ДЕЙСТВИЯ:

ASAP – Against School Aggression Partnership

2. ИМАМЕ ЕФЕКТИВНА ПОЛИТИКА ЗА БОРБА С НАСИЛИЕТО, КОЯТО Е ОТВОРЕНА ЗА УЧАСТИЕ НА ВСИЧКИ ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Рефлексия:

2.1 Има ли нашето училище насоки за справяне с тормоза в училище съобразени с индивидуалните му нужди и разработени от всички заинтересовани страни, включително директора на училището, учителите и учениците и училищния съвет?

2.2 Има ли определен служител, посочен от директора на училището, който отговаря за справянето с инциденти, свързани с тормоза, и който координира всички училищни мерки, насочени към това поведение и превенцията му в нашето училище?

2.3 Представените действия за борба с тормоза включват ли действия за докладване, разследване и регистриране на инцидентите, както и санкции за тези, които причиняват тормоз и подкрепа на тези, които са пострадали от него ?

2.4 Политиката редовно ли се преглежда, актуализира и оценява с ясен план за разпространение на дейностите?

2.5 Имаме ли подход за споделена отговорност за прилагането и разпространението на политиката?

2.6 Разработили ли сме програма за превенция на училищно ниво, която да гарантира, че уязвимите ученици получават безопасна и сигурна среда и биват зачитани като всички останали ученици?

2.7 Изпълнението на политиките помага ли за предотвратяване на агресивното поведение и за осигуряване на сигурна и защитена училищна среда?

2.8 Как се организира надзорът на по-големите ученици в общите части на училището, по време на почивка и по време на автобусен транспорт до / от училище? Може ли нещо да се направи или да се подобри?

ДОБРИ СМЕ В:

ИСКАМЕ ДА ПОДОБРИМ:

ОБМИСЛЯМЕ ДА ПРЕДПРИЕМЕМ СЛЕДНИТЕ ДЕЙСТВИЯ:

ASAP – Against School Aggression Partnership

3. ПРЕПОДАВАТЕЛСКИЯТ И НЕПЕДАГОГИЧЕСКИ ПЕРСОНАЛ Е ЗАПОЗНАТ С НАЦИОНАЛНИЯ МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ, ЗА ПРИЛАГАНЕТО НА КОЙТО ЕКИПЪТ Е ОБУЧЕН И ПРИЛАГА УСПЕШНО В ПРАКТИКАТА СИ

Рефлексия:

3.1 Съществуват ли подходящи възможности за обучение, които информират училищния персонал за политиките за превенция на тормоза и им позволяват да се справят с агресивното поведение в тяхното училище?

3.2 Учителите притежават ли достатъчно знания, умения и чувствителност, посредством които да подкрепят всички ученици да се учат, да постигат успех и да участват ефективно в училищната общност и извън нея?

ДОБРИ СМЕ В:

ИСКАМЕ ДА ПОДОБРИМ:

ОБМИСЛЯМЕ ДА ПРЕДПРИЕМЕМ СЛЕДНИТЕ ДЕЙСТВИЯ:

ASAP – Against School Aggression Partnership

4. ВЪЗСТАНОВИТЕЛНИТЕ ПРАКТИКИ, МЕДИАЦИЯТА И ДРУГИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА РЕШАВАНЕ НА КОНФЛИКТИ СЕ ПРИЛАГАТ НА УЧИЛИЩНО НИВО

Рефлексия:

- 4.1 Притежават ли учениците и персонала социални умения за отговорност, емпатия, съпричастност и уважение към другите?
- 4.2 Показват ли учениците и персоналът подобрения в поведението, което води до повишаване на посещаемостта и постиженията на учениците в училище, както и до повишаване на мотивацията на персонала за работа?
- 4.3 Могат ли учениците и персоналът да променят неприемливото поведение към тези, които са популярни в училищната общност?
- 4.4 Предприетите действия насочени ли са към учениците като основни заинтересовани страни и отразяват ли техните нужди?

ДОБРИ СМЕ В:

ИСКАМЕ ДА ПОДОБРИМ:

ОБМИСЛЯМЕ ДА ПРЕДПРИЕМЕМ СЛЕДНИТЕ ДЕЙСТВИЯ:

ASAP – Against School Aggression Partnership

5. РАЗВИВАМЕ ЕФЕКТИВНО ПАРТНЬОРСТВО В УЧИЛИЩНАТА ОБЩНОСТ, ЗА ДА ОСИГУРИМ УЧАСТИЕ НА ПРЕДСТАВИТЕЛИТЕ НА РАЗЛИЧНИ ГРУПИ И ВЛЮЧВАМЕ МНЕНИЯТА, ОПИТА И НУЖДИТЕ НА ТЕЗИ, КОИТО СА НАЙ-СЛАБО ПРЕДСТАВЕНИ, ЗА ДА ПОСТИГНЕМ ПОВИШАВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ВСИЧКИ

Рефлексия:

- 5.1 Разполагаме ли с подкрепата на общността и с партньорска мрежа за повишаване на информираността по проблема и развитие на нулева толерантност към тормоза?
- 5.2. Учениците информирани ли са за клубовете или допълнителните учебни дейности, които могат да посещават след училищните часове?
- 5.3 Разработваме ли близко сътрудничество и партньорство между родителите и училището, за да открием навреме нежеланото поведение, наблюдавано при децата?
- 5.4 Поощрява ли се взаимното уважение посредством организиране на общи училищните дейности?

ДОБРИ СМЕ В:

ИСКАМЕ ДА ПОДОБРИМ:

ОБМИСЛЯМЕ ДА ПРЕДПРИЕМЕМ СЛЕДНИТЕ ДЕЙСТВИЯ:

ASAP – Against School Aggression Partnership

Индикатори за оценка на степента на въздействие	Първо оценяване	Приоритети	Второ оценяване	Приоритети	Финална оценка
	Точки (1-4)	(маркирайте с X)	Точки (1-4)	(маркирайте с X)	Точки (1-4)
	Дата:		Дата:		Дата:
1)					
2)					
3)					
4)					
5)					